

MARTA CHOMICZ (Warszawa)

Rola nauczyciela w tworzeniu społeczności studenckiej online

Streszczenie. Motywacja jest szczególnie istotnym elementem procesu dydaktycznego na kursie internetowym, ponieważ zdalne studiowanie wymaga ogromnej samodyscypliny. Ważnym czynnikiem motywującym do nauki może być społeczność studencka. Autorka uważa, że nauczyciele powinni zerwać z mitem o wyższości pracy indywidualnej nad pracą grupową i promować na swoich zajęciach naukę kooperacyjną. Współpraca integruje grupę, zmniejsza poczucie alienacji i dobrze przygotowuje studentów do pracy zawodowej i do życia w społeczeństwie. W swojej pracy autorka przedstawia przykłady metod nauki kooperacyjnej na studiach internetowych.

Słowa kluczowe: e-learning, uczenie kooperacyjne, studia internetowe, motywacja.

Motywacja. Motywacja jest ważnym elementem każdego procesu dydaktycznego, a w przypadku studiów internetowych jej znaczenie jest szczególnie, ponieważ udział w kursie online wymaga od jego uczestników ogromnej samodyscypliny. Liczne badania (np. Carr 2000, Diaz 2002) wskazują, że odsetek studentów internetowych, którzy rezygnują z nauki przed ukończeniem kursu, jest bardzo wysoki, ponieważ wynosi około 50%.

Zaletą zdalnego studiowania jest elastyczność czasowa. Dzięki niej człowiek obciążony obowiązkami zawodowymi lub rodzinnymi może studiować w dogodnym dla siebie czasie — np. wieczorami lub w weekendy. Z drugiej strony jednak zaleta ta może obrócić się w wadę, jeżeli studentowi zabraknie silnej woli, aby uczyć się systematycznie, przyswajając zadane porcje materiału i regularnie wykonując ćwiczenia. Studenci internetowi nierzadko dopiero po kilku tygodniach czy miesiącach nauki zdają sobie sprawę, jak trudnego podjęli się zadania. Nauczyciele mogą pomóc uczestnikom swoich zajęć w sprostaniu wyzwaniu, jakim jest nauka online, poprzez wzmacnianie w nich motywacji.

Społeczność studencka. Według E. Wengera wartość edukacji tkwi w aktywnym uczestnictwie w życiu społeczności (Wenger, s. 15). Jedną z największych atrakcji studiowania, obok poszerzania wiedzy i zdobywania kwalifikacji, jest kultura studencka – spotkania towarzyskie, kontakt z osobami

o podobnych zainteresowaniach, nauka zespołowa, wspólne przeżywanie doświadczeń takich jak egzaminy.

Według R. Palloff i K. Pratt o społeczności uczącej się możemy mówić, gdy spełnione są następujące warunki:

- 1) Zachodzi pomiędzy studentami aktywna interakcja, przy czym komunikacja dotyczy zarówno zagadnień związanych merytorycznie z kursem, jak i spraw osobistych.
- 2) Studenci uczą się wspólnie, na co wskazują komunikaty student-student (częściej niż student-nauczyciel)
- 3) Powstają wspólnie skonstruowane treści, na co wskazują wyrazy aprobaty bądź zapytania mające na celu osiągnięcie kompromisu dotyczącego danej treści.
- 4) Studenci wymieniają się materiałami naukowymi.
- 5) Studenci wspierają się wzajemnie, zachęcają do nauki i chętnie oceniają pracę kolegów (Palloff, Pratt, s. 17).

W przypadku kursów internetowych nawiązanie i utrzymanie więzi między studentami jest trudniejsze niż na studiach stacjonarnych, gdzie w sposób naturalny uczestnicy zajęć komunikują się i współpracują. Na kursach online społeczność studencka nie zawsze powstaje w sposób spontaniczny, ale przy odpowiednim pokierowaniu studentami przez nauczyciela, dzięki zastosowaniu internetowych narzędzi komunikacyjnych studenci mogą z powodzeniem się ze sobą kontaktować i współpracować. Jak trafnie zauważyli R. Palloff i K. Pratt, istnienie społeczności studenckiej jest zasadniczym elementem odróżniającym kursy internetowe od kursów korespondencyjnych. Uczestnik kursu korespondencyjnego otrzymuje zestaw materiałów do nauki (skrypty, kasety audio, video itp.) oraz ewentualnie możliwość konsultacji z nauczycielem (list, telefon, e-mail). Zasadnicza przewaga studiów internetowych nad takim kursem to możliwość komunikacji i współpracy z innymi studentami, a w efekcie stworzenie społeczności studenckiej.

Potrzeba promocji uczenia kooperacyjnego. Nie jest rolą nauczyciela motywowanie studentów do nawiązywania kontaktów towarzyskich, ale promocja uczenia kooperacyjnego, grupowego przygotowywania projektów i wspólnego rozwiązywania zadań z pewnością mieści się w kompetencjach wykładowcy.

Wartość studenckiej współpracy wydaje się być często niedoceniana. Nauczyciele zachęcają studentów raczej do samodzielnej pracy, a nie do kooperacji. Czy rzeczywiście indywidualne rozwiązywanie zadań jest bardziej wartościowe i lepiej przygotowuje studenta do pracy zawodowej niż nauka kooperacyjna?

Autor „Psychologii kształcenia” G. Mietzel zauważył: „Współpraca i podział pracy są (...) praktykowane jako coś oczywistego poza szkołą, choćby w rodzinie, w środowisku zawodowym lub w czasie wolnym (np. w sporcie drużynowym).” Student internetowy nie utrzymujący kontaktów z innymi uczestnikami zajęć po pierwsze może mieć poczucie alienacji, a po drugie będzie gorzej przygotowany do pracy zawodowej i życia w społeczeństwie niż jego kolezdy studiujący w trybie stacjonarnym.

Metody nauki kooperacyjnej. Nauczyciel może zachęcać studentów do współdziałania, prowadząc i zadając ćwiczenia takie jak np.:

1. dyskusje (np. na temat przeczytanego tekstu),
2. studia przypadków,
3. odgrywanie ról,
4. symulacje,
5. projekty przygotowywane w grupach roboczych,
6. burze mózgów.

Istotne jest, aby wszyscy uczestnicy grupy brali aktywny udział w osiągnięciu celu i aby każdy student wykazujący zaangażowanie został doceniony przez nauczyciela. G. Mietzel podkreśla, że prowadzący powinien jasno określić zarówno cele grupowe (produkt końcowy wspólnej pracy), jak i cele indywidualne (elementy, za które są odpowiedzialni poszczególni uczestnicy) — tak, aby każdy student miał szansę skorzystać z wykonanej pracy.

Ciekawym sposobem na zwiększenie integracji i partnerstwa między studentami jest zachęcanie ich do wzajemnej oceny swoich prac. Uczestnicy kursu mogą umieszczać swoje projekty na stronie internetowej, a ich kolezdy mogą je omawiać np. na forum. Zmusza to studentów do aktywności i stymuluje ich do współpracy.

Role nauczyciela. Zajęcia kładące nacisk na współpracę student-student nie zwalniają oczywiście nauczyciela z aktywności, wręcz przeciwnie — prowadzenie takich ćwiczeń wymaga od instruktora większego wysiłku i kreatywności niż „tradycyjny” sposób prowadzenia lekcji oparty na ścisłej współpracy studentów z nauczycielem, kiedy to głównie wykładowca wyznacza rytm i tempo pracy.

Według metodyka D. Byrne’a nauczyciel prowadzący zajęcia, na których studenci współpracują ze sobą, ma do odegrania następujące role:

- 1) *Conductor* (prowadzący — informuje studentów o treści ćwiczenia),
- 2) *Organiser and Monitor* (organizator i kontroler — organizuje ćwiczenia, monitoruje przebieg pracy),
- 3) *Stimulator* (stymulator — zachęca studentów do współpracy),

- 4) *Manager and Consultant* (kierownik i konsultant — rozdziela zadania, jest dostępny jako doradca i pomocnik) (Byrne, s. 20).

Nawet jeśli wykładowca jedną lub kilkoma ze swych ról dzieli się ze studentami (np. zachęcając ich do wzajemnej oceny swoich prac czy pozwalając im na samodzielny wybór zadań) i tak ostateczny nadzór nad kształtem projektów należy do nauczyciela.

Przykład planu zajęć online. Podczas lektoratów online staram się najczęściej korzystać z następującego planu zajęć w grupach proponowanego przez H. Komorowską (niektóre punkty wymienione przez nią pomijam, ponieważ dotyczą zajęć stacjonarnych i trudno byłoby je zastosować online). W nawiasach podaję przykłady elementów scenariusza zajęć na temat reklamy, które niedawno prowadziłam z jedną z moich grup:

1. Omówienie materiału będącego podstawą pracy.
(Tekst o agencji reklamowej, która ma za zadanie stworzyć kampanię reklamową nowego produktu — artykuł umieszczony jest na stronie internetowej. Dyskusja na czacie.)
2. Podanie jasnej instrukcji.
(Studenci w wyznaczonych przez nauczyciela grupach mają opracować projekt kampanii reklamowej według szczegółowego planu. Każda grupa dostaje do opracowania inny produkt, np. kostkę mydła, samochód sportowy, restaurację. Plan tworzenia kampanii umieszczony jest na stronie internetowej.)
3. Określenie produktu końcowego.
(Każda grupa ma napisać raport na temat proponowanej koncepcji kampanii reklamowej.)
4. Rozdanie ról:
  - *time keeper* (odpowiedzialny za terminowość wykonania pracy),
  - *resource manager* (odpowiedzialny za badania),
  - *encourager* (stymulujący innych do pracy),
  - *note-taker* (sekretarz),
  - *linguistic controller* (odpowiedzialny za poprawność językową),
  - *spokesman* (mówca).

(w zależności od liczebności grupy i specyfiki zadania można wykorzystać tylko niektóre z wymienionych ról, lub dodać inne).
5. Prezentacja wyników i podsumowanie.
(Prezentacja raportów na stronie internetowej i ich ocena przez innych studentów i nauczyciela na forum.)
6. Powtórzenie materiału.
(Dyskusja na czacie.)

Zakończenie. Omówione techniki nauki kooperacyjnej są od dawna wykorzystywane przez dydaktyków, szczególnie na kursach języków obcych, gdzie komunikacja jest jednocześnie środkiem i celem procesu nauczania. Uważam, że nauka kooperacyjna powinna być też promowana na innych zajęciach, szczególnie na studiach internetowych, gdzie spontaniczne nawiązywanie kontaktów jest dla uczestników kursu często trudniejsze niż dla studentów studiów stacjonarnych.

Bibliografia

- D. Byrne, *Techniques for Classroom Interaction*, Longman, London, 1996.
H. Komorowska, *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa, 2001.
G. Mietzel, *Psychologia kształcenia*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, 2002.
R. Palloff, K. Pratt, *The Virtual Student*, Jossey-Bass, San Francisco, 2003.
E. Wenger, *Communities of Practice: Learning, Meaning and Identity*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

Polsko-Japońska Wyższa Szkoła Technik Komputerowych
Koszykowa 86
02-008 Warszawa
E-mail: marta@pjwstk.edu.pl

Abstract. Studying online is an extremely challenging task which requires strong will and firm self-discipline. Online teachers should help their students to cope with this ambitious challenge by improving their motivation. One of methods of rising motivation is forming a learning community which integrates students and gives them a feeling of belonging to a group.

Key words: e-learning, cooperative studying, motivation.